

Маркіян Камиш: Немає ніякої Зони. Зона в наших головах

Написав Валерій Пузік
Четвер, 04 лютого 2016, 13:20

Джерело: [Літцентр](#)

Маркіян Камиш належить до когорти чорнобильських «сталкерів», який провів понад 200 днів у «зоні» та пройшов більш ніж 7 тисяч кілометрів. Йому 27 років. Він історик за освітою, син ліквідатора наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

«...Я можу ганяти в Зону двічі на тиждень і маршрутка до колючого дроту стала чимось схожим на похід в магазин за пивом. І немає для мене нічого приємнішого за відчуття самотності серед нічного лісу, в якому давно не живе страх. На нормальних людей покинуті будинки навівають сум, а таких як я - присиплюють і замирюють. Я знайшов тут спокій. Спокій замиської дачі, якої у мене нема...» - пише в своїй книзі письменник.

[«Оформляндія або Прогулянка в Зону»](#) – це емоційний вимір Чорнобильщини, літературне занурення у світ нелегальних туристів-«сталкерів».

Роман Маркіяна Камиша відразу після виходу в світ видавництва «Нора-Друк» у вересні отримав позитивну критику та за відгуками рецензентів став «найсильнішим і

Написав Валерій Пузік
Четвер, 04 лютого 2016, 13:20

найцікавішим дебютом цього року» («Літакцент», «Дзеркало тижня»). А видання «Лівий берег» внесло дебютну книгу автора в ТОП-10 важливих книжок року, де прізвище Маркіяна в одному ряді з Юрієм Винничуком, Іриною Цілик та Владиславом Івченком.

1 грудня 2015 року видавництво «Нора-Друк» підписало угоду на переклад французькою мовою дебютного роману Маркіяна Камиша «Оформляндія або Прогулянка в Зону». Попередня домовленість була укладена під час Франкфуртського книжкового ярмарку. «Оформляндія» вийде друком у Франції в квітні 2016 року у видавництві «Арто» (Editions Arthaud). Також у квітні, до річниці Чорнобильської трагедії у видавництві «Нора-Друк» буде опублікованим новий роман Маркіяна Камиша, над яким автор працював півтори роки.

На сайті письменника markian.info в розділі «Про автора» написано: *невідомий український письменник*
. Поки що.

Особливий авторський стиль, підвищена концентрація гумору та іронії, зрештою - правда, яку відчуваєш у тексті (автор знає про що пише). Світ «Оформляндії» захоплює з перших сторінок і ти вже не можеш відірватись від книги. Здається, тут є все для поціновувачів пригод й людей, які цікавляться зоною. Як пояснював Маркіян, в книзі все з реального його досвіду та досвіду друзів, що, власне, є дзеркалом атмосфери, яка панує на теренах закинутих територій. «Це - мандрівка всередину себе, спроба відповісти на запитання, що ж діється в голові людини, яка систематично повертається в Зону».

Litcentr поспілкувався з Маркіяном Камишом.

ПРИП'ЯТЬ. ВПЕРШЕ

11-го листопада 2010-го року. Я тоді вперше приповз у цю кляту Прип'ять. На деревах вже не ніякого листя, жодного натяку на джунглі гарячого літа, коли галас мародерських вантажівок вулицею Курчатова турбує післяобідня сон.

Написав Валерій Пузік
Четвер, 04 лютого 2016, 13:20

Не було восени жодного сну. Тієї ночі ми бігли отруйними полями, там би респіратори носити, але плювати нам на респіратори. Тоді ще світилися вогники на старій трубі четвертого енергоблоку. Світилися і чарували здалеку.

Мені тоді місто здалося нескінченним і дорога крізь пару мікрорайонів скидалася широчезним проспектом, з чорних зіниць розбитих вікон гриміли мародерські метали, тарабанили-дерибанили чормети серед ночі пропиті провінціали і моторошно було те чути з розбитих вікон.

Пацик, який мене взяв з собою, був максимально чесний: якщо хапають – кожен сам за себе. І все б нічого, аж поки нам спина не засвітила машина: менти з КП розвозили мародерам жрачку. Такі от сірі схеми, в які не вписувалися три гаврики, вихоплені фарами близькосвітла з чорнотів ночі. Всі розбіглися хто куди і тільки я завтикав секунд на пару, стрибнув у кущі і спробував протиснутися під якоюсь корягою – там і застряг намертво.

Стирчали на дорогу ноги і я обламано чекав машину, протокол і все думав – добре хоч Місто побачив. Бодай крайком глянув на силуети чорнооких висоток. Нехай оформлять. Все одно я втомився, все-одно ноги мокрі в дрищі і я вже тільки рахував останні метри до хати. Я там ледь не заснув, а машина – звернула кудись в останній момент і мені довелося виплутуватися, шукати своїх, забиватися в темну хату і дві доби квасити водяру, ховатися від офіційних екскурсій, палити багаття з паркету і шпалер.

Тоді був найтепліший листопад на світі якраз.

ПРОГУЛЯНКА В ЗОНУ. ІНТЕРВ'Ю

> У твоїй книжці є багато стьобних «порад» людям, які вирішили проникнути в зону відчуження, зрештою присутня своєрідна романтизація дійсності Чорнобиля, коли починаєш читати - готуєшся прийняти правила гри... скажи, що тебе штовхнуло перший раз зайти сталкером в зону у 2010 році? Які були небезпеки? Що дає тобі цей досвід?

- Дійсно, найцінніша порада людині, яка хоче туди проникнути, це дати йому телефон Іванківського РУВД. Правил гри не існує, ось в чому суть нелегального туризму. Кожен сам вибирає собі метод, як зійти з розуму і як не зійти. І дуже добре, якщо люди, які йдуть туди вперше, не звертатимуть увагу на пафосні поради камуфляжних покемонів, які з ніг до голови вдягаються в сірий піксель, аби ввечері вийти за сигаретами.

Я не даю розлогих порад з екіпіювання і не прокладаю маршрути з двох причин: це зайве у художньому творі і друге, найголовніше – я відразу хочу визначити, що категорії штибу «правила гри» не зовсім тут діють. І взагалі найкраще – це нічого про ту Зону не читати і не знати, аби потім піти туди, почуваячись конкістадором, який вперше побачив Теночтілан.

Коли я починав, у 2010-му році, це ще не стало таким мейнстрімом, як за останні пару років і нелегали дійсно почувалися трошки пережаханими першовідкривачами. Окрім цікавості, головною причиною був збір матеріалу на тему Зони, оскільки у 2009 році я задумав написати роман про Зону, зрозумівши – це збіса екзотичне місце. Зрештою, він таки вийшов самвидавом, діамантовим тиражом у півсотні примірників і за місяць розійшовся по друзям. Там було про холодний, зимовий Крим і про те, як одного дня в Україні заборонили всі казино, вирішивши їх перенести в Зону. І про те, що з цього вийшло.

> Плинність часу в Прип'яті, яка особливість змін навколишнього середовища?

- Якщо потрапите туди нелегально і на кілька днів, вас здивує, як Місто заросло. Це не дуже гарний потенціал для кіно та фотозйомки, але дуже крутий відчуттєвий антураж. Особливо рекомендую другий мікрорайон Міста з його телефонними будками, потоплими у джунглях Амазонії, ваннами, які лишились висіти на деревах з останньої мародерочки і рештою артефактів минувшини, які вже добряче встигли перемішатися з травою та смарагдовими мхами. Там ця плинність, на мою думку, найпоказовіша. Звісно, це якщо говорити про літо. Якщо ж ви хочете похмурого і голого Міста, то кінець березня або перша половина листопада підійдуть найкраще.

Особливість змін навколишнього середовища передусім для себе ви зафіксуєте в озерцях на дахах і малих березах, під якими нелегали розкладають свої рясні алкогольні поляни. Особливість змін в тому, що звикаєш до химерного симбіозу сіроців самотнього бетону і розбуялого зеленолистя та вже роздумовуєш замовити собі дизайн квартири у

такому стилі.

Налаштуйте свій внутрішній годинник на три доби, коли вперше йтимете у Прип'ять. Справа навіть не в тому, що за цей час ви зможете повтичити на станцію в golden hour з будинку по Героїв Сталінграду і пройтися по знакомитим місцям, штибу розтщених карусельок чи басейнів з панорамними, але від того не менш вибитими вікнами. За півтори доби якраз трохи пройде ефект сумбурного сприйняття Міста і ви зможете потроху зростися з рубероїдами, нерухомо втичити на порожні площі, повільно підсмалюючись на сонці і рахувати в небі інверсійні сліди. Приблизно на третій день ви зрозумієте, про що я говорю, зберете наплічний рюкзак і серед хижих темряв незнайомих вулиць потроху почнете намацувати дорогу додому, на вихід, торуючи шлях повз завиваючих на КП собак і уникаючи світла фар на нічних трасах.

> Як ти почувашся заходячи за дріт?

- Перші п'ять разів це був адреналіновий вибух, наступні разів двадцять – це була подія, а далі прийшло розуміння того, що крім фрази «О! Колючка», нічого більше не відбувається. Жодних емоцій.

Востаннє нахлинуло восени, коли я виводив іноземну знімальну групу, намагався звести шанси відлову до гіпотетичних, переживав вкрай сильно і вивів їх з глухого, густого лісу точно до знаку, який розділяє Київську і Житомирську області. Це було чимось особливим, якщо зважити, що з західний кордон Зони деяких місцях якраз і проходить по лінії кордону Київщини і Житомирщини.

Я це до чого? Немає ніякої Зони. Зона в наших головах.

> Розкажи про людей які живуть там.

- Тема самопоселенців зараз чи не найбільш розкручена серед західноєвропейських кіношників. Всі вони хочуть знімати «бабушказ». Це найтиражованіший образ. Таких людей все меншає, а сюжет з ними за рівнем тиражованості схожий з панорамою

реактора ЧАЕС на фоні кинутого Міста.

Нещодавно померла Розалія Іванівна. Одна з найвідоміших самопоселенок. Вона жила неподалік Чорнобиля і її перетворили на атракціон, кожного дня демонструючи її ніби тварину в зоопарку. До неї все приїздили і приїздили, а вона страшенно соромилася того, що в неї немає зубів, писала свої вірші і навряд потребувала стільки уваги з боку сторонніх.

З одного боку ця людина жила в самотності і ніби в серці відчуження, а з іншого це відчуження постійно, без упину фіксували сотні і сотні туристів. Враження від цього абсурду мабуть такі самі, які були у Бенджаміна Віларда з «Апокаліпсису сьогодні», коли його просили зігнутися під час стрілянини у правильну позу, бо це допоможе оператору.

Якщо вас цікавлять самопоселенці іншого типу, раджу звернути увагу на села Оташів і Теремці, наприклад.

> Коли прийшло відчуття потреби фіксувати побачене в тексті?

- Категорія «потреба» мені приблизно так само чужа, як і категорія «правила гри». Тобто, я йшов туди за враженнями, аби провести розвідку і написати роман про це місце, а воно мене засмоктало так, що п'ять років я звідти не вилазив і заглянув у кожне вікно на цьому проклятому людьми і Богом шматкові землі. Необхідність фіксування була від початку... але!

Десь через два роки я зрозумів, що перші враження від цього місця – повна тупота. І знищив всі свої записи (зараз я не про роман «Ігорна Зона»). Це був 2012 рік і тоді, одного прекрасного дня, коли я три години дрімав на асфальтовій дорозі села Ямпіль у палкий і спраглий липневий день, я зрозумів, що найцікавіший текст про місце зможе написати та людина, яка там вже довго, яка дійсно відчуває плинність. Яка розрізняє вагу повітря, яке створює правильний кадр. Тільки після того, як мости почали перетворюватися на спину драконів, а зустрічним хатам я роздав імена і вітався зі знайомим деревами, то зрозумів – ось, настав час потроху збирати медитативні ноти, потроху награвати їх і головне – нікуди не поспішати. Зверніть увагу: «Оформляндія» дуже короткий текст. Але писав я його два роки – потроху, нікуди не поспішаючи. Точно так само, як і не поспішав у кинутих селах, коли днями втичав там в одну точку, пробуваючи ухопити те, чого нема і знаходячи щось інше. У світі швидкоплинів та скажених ритмів це важливо - аби текст дійсно трошки світився. І не від радіації.

> Чи не хотілося тобі написати книгу на основі спогадів батька, адже він був ліквідатором катастрофи на ЧАЕС?

- В жодному разі! Ретроспектива себе вичерпала ще після «Чорнобильської молитви» Світлани Алексієвич, в кінці 90-х років. Зрештою, це для мене просто нудно.

> Розкажи про французьке видання книги «Оформляндія»?

- У квітні 2016 року видавництво Arthaud, яке є частиною четвертого за величиною видавничого концерну Франції – «Фламаріон», видасть «Оформляндію» друком. Я в цьому не розбирався, але наскільки мені зрозуміло, то видавництво було засноване наприкінці XIX сторіччя і є одним з найстаріших у країні. Зрештою, мабуть про таке треба питати не у мене, а у видавців. Мені тільки сказали, що офіс Arthaud знаходиться у двадцяти хвилинах пішки від ансамблю Ейфелевої вежі. Це якісь дуже серйозні дядьки, які публікують твори шибайголів-альпіністів, дослідників та решту конкістадорів. Зрештою, мені вдвічі від цього приємно, оскільки в «Оформляндія» не є класичним щоденником і форматом «записок». Бо «Оформляндія» – передусім роман. Останнім часом я все більше асоціюю його з текстом «Схід» Анджея Стасюка.

Судячи з усього, у французьких видавців якимось особливе ставлення до «Оформляндії» (робоча французька назва «Protocolistan», як би ржачно це не звучало), оскільки вони навіть грозилися відправити в Зону кореспондента, аби він покатався там на джипі і все добряче зафіксував на свої широкі об'єктиви та довгі витримки.

Видавці кажуть, що це нетиповий випадок для української літератури, особливо якщо ми говоримо про дебютний роман. Бо якщо хтось і друкує українського автора, то здебільшого у Польщі або Німеччині. Звісно, це наснажує, але потрібно рухатися далі.

> Про що буде наступна книжка? Знаю, що тема дотична до Чорнобильської зони, але в ній ти граєшся з альтернативною реальністю...

Написав Валерій Пузік
Четвер, 04 лютого 2016, 13:20

- Поки не стану розкривати карти, але скажу, що ця книжка дасть можливість подивитися на звичні речі зовсім під новим кутом. Це буде вже не документальна проза, а класичний роман. Але знову – невеликий. Я, хоч і працював над ним півтора роки, та не намагався зробити його товстим. Він ледь трохи довший за попередній, але такий об'єм мені видається оптимальним, коли текст стилістично насичений.

НОВИЙ РІК В ЗОНІ. ЗНОВУ

Дивлюся фотки з Нового року. Як стрінеш — так і проведеш. Я, здається, знову влип. Вже традиція і назад дороги нема — ми впевнено стали на стежку ідіотизму і крокуємо семимильними. Щороку, 31-го грудня, збираємося і валимо в чорнобильські глухомані. Збиваємо ноги до кривавих мозолів, довбаємо товстелезний лід кишеньковими ножами, аби дістатися нарешті води і пити з великої кружки прямо під мостом: жадібно жлуктити нефільтрат пополам з кригою, лікуючись від сухої, зимової спраги. Ми мріємо про теплу ковдру і пару ковтків гарячої кави, помираємо з холоду і клянемо сніги, замети, вітри і весь білий світ.

Що цього разу? Луб'янка. Я все шукаю дачу Ліни Костенко, про яку вона говорила в інтерв'ю років п'ятнадцять тому. Казала, що нікому не розкаже де вона, та дача. Поки не знайшов, але знайшов свою. Ми щораз повертаємось, розставляємо стільці, розпалюємо пічку, ламаємо на дрова останній в селі паркан. Щораз виносимо стіл на подвір'я і щораз втичимо на зорі серед цілковитої тиші і розуміємо — нема ніякої Зони.

Ми розвішуємо гірлянди, відкорковуємо шампанське, ми прикрашаємо ялинку. Ми виглядаємо дурнувато в цих новорічних прибамбасах, розових балаклавах і кепцях Санти. Нема ніякої Зони. Нема.

Новорічна Прип'ять цього разу теж була. І буржуйка огидна була. І стовпи диму у крихітній кімнаті. І тремтячі інваліди біля останніх жаринок тепла, серед куп сміття, серед ніжок столів, якими підтримували вогонь, дим, тепло і сморід у тій клятій комірчині. Так херово за п'ять років в Зоні ще не було.

Але ті двадцять годин, які я дрих, повернувшись додому — стали найсолодшим на світі сном, а пляшка «Коли», яку вгасив по приходу видалася пійлом Господа, молодильною

Маркіян Камиш: Немає ніякої Зони. Зона в наших головах

Написав Валерій Пузік

Четвер, 04 лютого 2016, 13:20

водою, називайте як завгодно, але я відчув себе у тисячу разів щасливішим. Що на вихлопі? Збиті в кров ноги, застуда, грип. Чи воно було того варте? Чорт забирай, звісно варте.